

Agnieszka Gasz

Katowice, Uniwersytet Śląski

ROSYJSKIE CZASOWNIKI OZNACZAJĄCE CZYNNOŚĆ JEDZENIA U ZWIERZĄT

Russian Verbs Denoting the Eating Activities of Animals

ABSTRACT: The article is an attempt to describe Russian verbs denoting the eating activities of animals. Before distinguishing predicates used for describing animals, it was necessary to investigate the essential selection limitations related to the completion of the position of the activity performer and object that are imposed in this area by the lexemes *есть* / eat and *жрать* / devour. Subsequently, verbs denoting specific ways of food consumption (*клевать* / peck, *щипать* / nibble, *пастись* / graze, *паразитировать* / parasite) typical for non-human beings were analysed in terms of their connectivity in order to distinguish other “human” and “animal” eating-related verbs. The research material was analysed using research tools developed within lexical semantics.

KEYWORDS: semantics; verb; eating; animals; people; ecolinguistics

Wstęp

Na przestrzeni ostatnich lat w obszarze nauk humanistycznych obserwuje się zdecydowany zwrot ku naturze. Jednocześnie uwaga badaczy w szczególności koncentruje się na relacjach łączących ludzi i zwierzęta. Wiąże się to ściśle z rozwojem ekokrytyki – złożonego prądu w obrębie badań humanistycznych opisującego relacje między człowiekiem a środowiskiem naturalnym. Ekokrytyka pozostaje w styczności z innymi pokrewnymi dyscyplinami naukowymi, takimi jak: studia nad zwierzętami, studia nad roślinami, studia środowiskowe czy posthumanizm¹. W ramach paradygmatu ekologicznego od lat siedemdziesiątych XX w. rozwija się również lingwistyka ekologiczna (ekolingwistyka). Jej twórca Einar Haugen posłużył się metaforą przedstawiającą język jako żywy organizm. Zależności zachodzące między różnymi gatunkami roślin i zwierząt a środowiskiem zostały w ujęciu badacza obrazowo zestawione

¹ Zob. J. Tabaszewska, *Ekokrytyczna (samo)świadomość*, „Teksty Drugie” 2018, nr 2, s. 7-16.

z relacjami między językiem i środowiskiem. Od lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia na styku ekologii i lingwistyki rozwija się drugi (krytyczny) nurt badawczy zapoczątkowany przez Michaela Hallidaya, który zwrócił uwagę na istotną rolę języka w postrzeganiu problemów dotyczących ekologii oraz kształtowania ekologicznych lub nieekologicznych postaw wśród jego użytkowników. Nadrzędna pozycja człowieka zaznacza się w systemie językowym. Język bowiem odzwierciedla i konserwuje antropocentryzm, który przejawia się m.in. w nazewnictwie informującym o wartościach użytkowych różnych gatunków roślin i zwierząt (por. podział roślin na „jadalne” i „niejadalne”), a także ustanawiającym dystans między człowiekiem a pewnymi elementami przyrody (por. ludzie „jedzą”, a zwierzęta „żrą”)². Warto zarazem podkreślić, że większość ekolingwistów krytykę systemu językowego z perspektywy ekologicznej rozumie nie jako tworzenie swego rodzaju „nowomowy” w warunkach językowej „poprawności ekologicznej”, lecz jako budowanie krytycznej świadomości języka, która ma odpowiadać zmieniającemu się sposobowi postrzegania problemów ekologicznych w życiu człowieka i społeczeństw. Panuje tu wyraźne przekonanie, że język sam w sobie (bez konieczności sterowania) adaptuje się do tych zmian³.

Znaczny wzrost zainteresowania światem zwierzęcym zaznaczył się w związku z tym także w nurcie eksploracji lingwistycznych. Językoznawcy podejmowali (i nadal podejmują) wiele prób zgłębienia szeroko rozumianej problematyki zwierzęcej w świetle rozmaitych metodologii z wykorzystaniem różnorodnych instrumentariów badawczych. W literaturze przedmiotu dominują w tym zakresie opisy słownictwa dotyczącego zwierząt oraz obrazu zwierząt utrwalonego w języku⁴. Zapowiedziany w tytule artykułu problem badawczy zakłada poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o to, jak jedzą zwierzęta, a ściślej: w jaki sposób w materii języka nazywa się i interpretuje daną czynność życiową odnoszącą się do zwierząt? Niniejsze opracowanie stanowi próbę zbadania ograniczeń selekcyjnych, nakładanych przez wybrane czasowniki jedzenia na niektóre nazwy istot żywych i pewne nazwy pokarmów. W celu wyodrębnienia zbioru rosyjskich zwierzęcych czasowników jedzenia w pierwszej kolejności zostanie opisana łączliwość leksemów *есть* i *жрать* w prostych kontekstach. W kolejnym kroku natomiast zostaną poddane analizie podstawowe otoczenia kontekstowe czasowników oznaczających pewne specyficzne dla istot żywych niebędących ludźmi sposoby przyjmowania pożywienia (por. *клевать*, *цунать*, *нацмуть*, *напарзуповать*). Materiał badawczy wyselekcjonowano, a następnie opracowano na pod-

² Zob. Z. Wendland, *Ekologia lingwistyczna, czyli o możliwościach kształtowania ekologicznej świadomości za pośrednictwem zmian w sferze języka*, „Sylwan” 2000, nr 10, s. 107-119.

³ Zob. M. Steciąg, *Słowa-klucze w ekologii i ich krytyka z perspektywy ekolingwistycznej*, „Problemy Ekorozwoju” 2009, nr 2, s. 61-68.

⁴ Zob. Z. Kempf, *Wyrazy „gorsze” dotyczące zwierząt*, „Język Polski” 1985, nr 2 (3); A. Wierzbicka, *Semantyka zdań o zwierzętach*, „Pamiętnik Literacki” 1970, nr 1; A. Czapiga, *Antroponimiczne metafory odzwiercące w języku polskim, rosyjskim i angielskim*, Rzeszów 2008; T. Lewaszkiewicz, *Polskie czasowniki „zwierzęce” typu małpować, ślimaczyć się, świnić, tchórzyć i ich czeskie odpowiedniki w świetle leksykografii polsko-czeskiej*, [w:] *Area slavica*, t. 3, red. I. Bogoczová, Ostrava 2020.

stawie analizy źródeł leksykograficznych, a także zasobów *Narodowego korpusu języka rosyjskiego* oraz innych dostępnych źródeł internetowych. Do opisu wybranej grupy czasowników na płaszczyźnie synchronicznej została wykorzystana sprawdzona w obrębie semantyki lingwistycznej metoda falsyfikacji, czyli test sprowadzania do sprzeczności, polegający na poszukiwaniu zaprzeczeń sformułowanych wcześniej przewidywań (zestawianiu kolejnych przykładów i kontrprzykładów w postaci zdań z gwiazdką)⁵. Jako kryterium oceny badanych zdań posłużyły przykładane do nich formuły kontrolne: ‘akceptowalne’ oraz ‘nieakceptowalne’ (= tak się nie mówi). Kwestię dopuszczalności użycia testowanych wyrażen weryfikowano w oparciu o źródła leksykograficzne i korpusowe, konfrontując je również z opinią informatorów (rodzimych użytkowników języka rosyjskiego). Rekonstruowany portret semantyczny istot „jedzących” bazuje na wiedzy potocznej, jaką dysponują użytkownicy języka, a nie eksperci z dziedziny nauk biologicznych.

Główne problemy opisu zwierzęcych czasowników jedzenia

Na podstawie przeglądu literatury językoznawczej można zauważyć, że kwestie dotyczące charakterystycznych dla zwierząt sposobów przyjmowania i obróbki pożywienia zazwyczaj powstają przy okazji analizy leksyki czasownikowej⁶ czy też rekonstrukcji językowo-kulturowego obrazu zwierząt⁷. Do analogicznych wniosków prowadzi także kwerenda źródeł leksykograficznych. Tatiana Siwkowa na podstawie analizy wybranych opracowań słownikowych wyróżniła zbiór czasowników jedzenia (глаголы питания):

Лексико-семантическая группа глаголов питания входит в семантическое поле «Действие», подполе «физиологического действия» [...] Все указанные глаголы объединены в одну ЛСГ по семантическому основанию – наличию в их семном составе категориально-лексической семы ‘есть, принимать пищу’. Глаголы данной ЛСГ употребляются в типовой ситуации «человек или живое существо (животное, птица и т. п.) дает организму питательные вещества, необходимые для его жизнедеятельности и нормального функционирования»⁸.

Realizują one zatem określony model składniowy. Jak pisze T. Siwkowa:

⁵ Zob. I. Bobrowski, *Zaproszenie do językoznawstwa*, Kraków 1998, s. 78-80.

⁶ Zob. B. Levin, *English Verb Classes and Alternations*, Chicago 1993; C.O. Мафурова, *Лексико-грамматическое функционирование глаголов со значением физиологического действия и состояния*, Северодвинск 2002.

⁷ Zob. A. Grybosiowa, *Jak historyk języka polskiego rozumie opozycję homo – animal*, [w:] *Język a kultura*, t. 15, red. A. Dąbrowska, Wrocław 2003; A. Piasecka, *Językowe portrety zwierząt hodowlanych w przestrzeni semantyczno-kulturowej polszczyzny i ruszczyzny (na materiale frazeologii)*, Łódź 2019.

⁸ Т.Н. Сивкова, *Лексико-семантическая группа глаголов питания в заданиях и упражнениях*, [в:] *Русская глагольная лексика*, ред. Л.Г. Бабенко, Екатеринбург 1999, с. 398.

«Субъект действия „питания” выражается одушевленными именами существительными со значением ‘лицо’ (*человек, мама, Надежда, Владимир Гаврилович* и др.), живое существо (*животное, птица, пресмыкающееся – белка, волки, ворона, змея* и др.) [...] Объектную позицию при глаголах питания заполняют имена существительные, в семантическом значении которых есть семантический компонент ‘еда’, ‘то, что можно употребить в качестве пищи’ – *пирог, ветчина, яблоко, лук, рыба, овес, пишено, сено* и т. п.»⁹.

Jako że czynności związane z przyjmowaniem pokarmu odnoszą się wyłącznie do istot żywych, czasowniki jedzenia w pozycji lewostronnej otwierają pozycje semantyczno-syntaktyczne dla nazw jakichś organizmów. Nie ulega w związku z tym wątpliwości, że niektóre czasowniki należące do rozpatrywanego zbioru mogą być orzekane zarówno o ludziach, jak i o zwierzętach (np. *есть*), niektóre zaś albo tylko o ludziach (np. *обедать*), albo tylko o zwierzętach (np. *клевать*). Prawostronna pozycja walencyjna przy czasownikach rozpatrywanej grupy semantycznej jest natomiast przewidziana dla nazwy obiektu (pożywienia). Orzeczenia te zawierają więc w swej treści komponent ‘robić coś’ i tym samym implikują obiekt, z którym ktoś coś robi (czyli zmienia go). Z kolei do zmian w obiekcie dochodzi poprzez bezpośredni lub pośredni kontakt istoty żywej z danym obiektem¹⁰.

Na istotny problem rozgraniczenia użycie rosyjskiego czasownika *есть* w odniesieniu do ludzi i zwierząt, a także fakt istnienia leksyki czasownikowej opisującej specyficzne dla zwierząt sposoby przyjmowania pożywienia w toku analizy rosyjskich czasowników oznaczających czynności i stany fizjologiczne zwróciła uwagę Swietłana Magfurowa:

«[...] для человека прием, поглощение пищи обозначается прежде всего глаголом „есть”, тогда как процесс приема пищи животными может описываться специальными лексемами, отражающими специфику приема пищи животными, птицами, насекомыми (ср.: лакать, клевать, грызть)»¹¹.

W wyniku lektury przywołanych opracowań w pierwszej kolejności nasuwa się spostrzeżenie, że w bogatym i zróżnicowanym inwentarzu czasowników dotyczących czynności jedzenia wyrazy oznaczające pewne charakterystyczne dla zwierząt sposoby pobierania pokarmu nie stanowią licznej reprezentacji. Jak pokazuje zestawienie T. Siwkowej, wyłącznie do zwierząt można odnieść co najmniej dwa czasowniki spośród wyróżnionych tu trzydziestu pięciu leksemów (por. *клевать, щунать*). Wiąże się z tym ściśle kolejna kwestia, mianowicie w dostępnej literaturze przedmiotu komentarze lingwistyczne dotyczące danych wyrazów są na ogół dość pobieżne. Obserwacje te przemawiają więc za tym, aby zwierzęce czasowniki jedzenia poddać bardziej szczegółowemu oglądowi.

⁹ Ibidem, s. 399.

¹⁰ Zob. Z. Zaron, *Problemy składni funkcjonalnej*, Warszawa 2009, s. 81-82.

¹¹ C.O. Магфурова, *Лексико-грамматическое...*, s. 135.

Charakterystyka rosyjskich zwierzęcych czasowników jedzenia

Na początkowym etapie badania profilu semantycznego rosyjskich zwierzęcych czasowników jedzenia skoncentruję uwagę na prymarnym znaczeniu bazowego w rozpatrywanym mikropolu leksemu: *есть*₁ ‘принимать пищу’ // ‘употреблять что-л. в пищу’¹². W źródłach leksykograficznych odnajdujemy również przykładowe ilustracje użycia tego czasownika¹³, por.

- (1) Есть кашу.
- (2) Хочется есть.
- (3) Есть с аппетитом.
- (4) Есть досыта.
- (5) Ели-пили на свадьбе весь вечер.
- (6) Суп еще совсем свежий, можно есть.
- (7) Цапли едят лягушек.
- (8) Вегетарианцы не едят мяса.

Jako bazowy leksem domeny jedzenia, czasownik *есть* (posiadający najuboższą treść, a zarazem najszerszy zakres) informuje o realizacji czynności jedzenia. Wybrane egzemplifikacje pokazują, że rozważaną tu relację między istotą żywą a obiektem jedzenia opisują konteksty: (1), (7) i (8). Jeśli chodzi o przykład (1), to czynność jedzenia może się tu odnosić zarówno do człowieka, jak i do zwierzęcia. W przykładzie (7) zakres odniesienia analizowanego predykatu ogranicza się tylko i wyłącznie do zwierząt. Z kolei w kontekście przykładu (8) czynność odnosi się tylko i wyłącznie do ludzi. Krótki przegląd opracowań słownikowych wyraźnie potwierdza, że w wypadku czasownika *есть* istotne jest rozróżnienie wykonawcy czynności ze względu na przynależność do określonej klasy istot żywych. Czasownik *есть* w kontekście lewostronnym otwiera pozycję dla nazw istot żywych oznaczających tak ludzi, jak i zwierzęta w sensie szerszym. W języku potocznym z jednej strony mamy bowiem do czynienia z odróżnieniem zwierząt w sensie węższym od ludzi. Z drugiej natomiast – od innych gatunków istot żywych, np. ptaków, gadów czy ryb, włączanych przez systematykę biologiczną do królestwa zwierząt¹⁴. Kontekst prawostronny jest natomiast przewidziany dla nazw obiektów jadalnych. Co istotne, w pozycji zarezerwowanej dla wykonawcy czynności predykat ten wyraźnie nie dopuszcza użycia nazw istot żywych oznaczających rośliny, por.

- (9) *Деревья едят траву.
- (10) *Сосна ест мясо.

¹² Большой академический словарь русского языка, ред. К.С. Горбачевич, т. 5, Москва 2006, с. 548.

¹³ Большой толковый словарь русского языка, ред. С.А. Кузнецов, Санкт-Петербург 2008, с. 297.

¹⁴ Zob. T. Nowak, *Ile zwierzęcia w człowieku? Kategoria zwierzę w ludzkim mózgu, umyśle i języku*, „Zoophilologica. Polish Journal of Animal Studies” 2016, nr 2, s. 79-80.

Lewostronne miejsce walencyjne przy czasowniku *есть* wypełniają zatem rzeczowniki żywotne zawierające w swej strukturze znaczeniowej składniki ‘человеческий’ ‘животный’:

- (11) Китайцы едят рис.
- (12) Эскимосы едят рыбу.
- (13) Аист ест лягушек.
- (14) Обезьяны едят бананы.
- (15) Корова ест траву.

Konteksty (11-15) stanowią egzemplifikację zdań ogólnych gatunkowych orzekających o określonych preferencjach pokarmowych rozmaitych klas istot żywych (ludzi i zwierząt, z wyjątkiem roślin). Nazwy gatunków przy predykacie użytym nieaktualnie zazwyczaj mogą występować wymiennie w formie liczby pojedynczej lub mnogiej¹⁵. Zjawisko neutralizacji kategorii liczby obserwuje się również w wypadku szczegółowego użycia nazw gatunkowych w kontekście zdań opisujących aktualne postrzeganie, por.

- (16) Эскимосы едят рыбу. (= эти эскимосы)
- (17) Корова ест траву. (= эта корова)

W lewym i prawym kontekście badanego czasownika wykluczone jest tym samym użycie nazw przedmiotów, zjawisk abstrakcyjnych bądź istot nadprzyrodzonych:

- (18) *Машины едят рыб.
- (19) *Истина ест хлеб.
- (20) *Бог ест мясо.
- (21) *Люди едят сталь.
- (22) *Кошки едят печаль.
- (23) *Конь ест дьявола.

Przyłączane w prawostronnym kontekście czasownika *есть* nazwy obiektów jadalnych wskazują na rodzaj pokarmu spożywanego przez odnośne klasy istot żywych. Zaznacza się pod tym względem wyraźny podział uwarunkowany czynnikami natury pozajęzykowej w zakresie własności preferowanego pokarmu, jego pochodzenia bądź postaci. Pozycję zarezerwowaną dla obiektu czynności jedzenia mogą wypełniać nazwy pokarmów z komponentem ‘растительный’ oraz ‘животный’:

- (24) Ребенок ест банан.
- (25) Обезьяна ест банан.

¹⁵ Zob. R. Grzegorzczkova, *Problemy referencji*, [w:] Tejże, *Wprowadzenie do semantyki językowej*, Warszawa 2001, s. 116.

(26) Аисты едят улиток.

(27) Французы едят улиток.

Brak zdolności wytwarzania pożywienia i konieczność jego zdobywania to cechy wspólne ludzi i zwierząt. Różnorodność pokarmów dostępnych w przyrodzie sprawia, że część z nich jest odpowiednia zarówno dla ludzi, jak i dla zwierząt. Jednak podstawowa różnica w zakresie ludzkich i zwierzęcych preferencji pokarmowych przejawia się w tym, że ludzie z reguły mogą przyjmować pokarm surowy, a także poddany obróbce termicznej. Zwierzęta natomiast przyjmują pokarm surowy (w postaci nieprzetworzonej). Ta ogólna prawidłowość przekłada się bezpośrednio na ograniczenia, jakie badany czasownik nakłada w tym zakresie na przyłączane nazwy obiektów jadalnych. Otóż, jeśli w jego kontekście lewostronnym występuje rzeczownik ze składnikiem ‘человеческий’, to pozycję obiektu z reguły wypełniają nazwy pokarmów ze składnikiem: ‘сырой’ (surowy), ‘переработанный’ (przetworzony). Jeśli z kolei w pozycji agentywnej predykatu *есть* pojawia się nazwa zwierzęcia, wtedy wystąpienie w pozycji obiektu nazw pokarmów poddanych jakiejś formie obróbki (spożywanych przez ludzi) odczytujemy jako nieakceptowalne, por.

(28) Французы едят эскарго¹⁶.

(29) *Аисты едят эскарго.

(30) Виктор ест котлету.

(31) *Волк ест котлету.

W sytuacji, gdy omawianą czynność realizuje człowiek, w prawostronnym kontekście rozpatrywanego czasownika wykluczone jest użycie nazw oznaczających surowe mięso padłych zwierząt stanowiące źródło pokarmu niektórych drapieżników:

(32) *Человек ест падаль.

Wobec:

(33) Стервятник ест падаль.

Czasownik *есть* to bazowy neutralny predykat domeny jedzenia, który tworzy rozbudowaną sieć wyrazów bliskoznacznych. Zalicza się do nich jego ekspresywny synonim *жрать*₁ прост. ‘есть, насыщаться с жадностью (о животных)’ // груб.

¹⁶ Escargots a la bourguignonne, czyli ślimaki z masłem czosnkowym zapiekane w muszlach, to wykwinna przystawka charakterystyczna dla kuchni francuskiej. Zapożyczony z języka francuskiego termin kulinarny *эскарго* ‘улитка (блюдо из улиток)’ może również oznaczać jadalne gatunki ślimaków. Zob. Н.И. Епишкин, *Исторический словарь галлицизмов русского языка*, Москва 2010, [в:] <https://rus-gallicismes-dict.slovaronline.com/> (4.11.2024); *Карта слов и выражений русского языка*, [в:] <https://kartaslov.ru/> (4.11.2024).

прост. ‘принимать пищу (о человеке)’¹⁷. Przywołana definicja słownikowa wskazuje, że jest to wyraz kwalifikowany jako pospolity (w odniesieniu do zwierząt) i wulgarny (w stosunku do człowieka), co ilustrują następujące przykłady użycia:

(34) Голодная собака жрет мясо большими кусками¹⁸.

(35) Потом Ванька стал жрать все – жадно, много, безобразно¹⁹.

W kontekście przytoczonych zdań szczegółowych relacjonujących przebieg czynności jedzenia czegoś w dużej ilości, łapczywie i niechlujnie ujawnia się operacyjny charakter analizowanego leksemu. Co ważne, w zdaniach ogólnych gatunkowych orzekających o preferencjach pokarmowych rozmaitych klas istot żywych jego użycie jest odbierane jako niedopuszczalne właśnie z uwagi na nacechowanie stylistyczne, por.

(36) *Люди жрут мясо.

(35) Люди едят мясо.

(37) *Львы жрут антилоп.

(38) Львы едят антилоп.

Według źródeł etymologicznych czasownik *жрать* wywodzący się od psł. *žerti ‘пожирать (с шумом)’²⁰ początkowo był wyrazem neutralnym, używanym głównie w stosunku zwierząt. Można wobec tego przypuszczać, że uruchamiane w tym wypadku konotacje zachłanności bądź braku ogłady przy jedzeniu są wynikiem rozszerzenia znaczenia leksykalnego wyrazu opartego na metaforze animalizacji (tj. przypisywania człowiekowi pewnych elementów zachowania właściwych dla zwierząt przy jednoczesnym negatywnym wartościowaniu)²¹. Za uzasadnieniem tego przypuszczenia może także przemawiać następujący eksperyment, por.

(39) Этот человек жрет как собака. (= жадно, много, неразборчиво)

(40) *Эта собака жрет как человек.

Zestawienie obu tych kontekstów pozwala zauważyć, że przy osobowym wykonawcy czynności w prawostronnym kontekście rosyjskiego czasownika *жрать* akceptowalne jest użycie zleksykalizowanych porównań do niektórych zwierząt (w tym wypadku – do

¹⁷ Большой академический словарь, т. 5..., с. 681.

¹⁸ Большой толковый словарь русского языка..., с. 308.

¹⁹ Большой толковый словарь русских глаголов, ред. Л.Г. Бабенко, Москва 2011, с. 348.

²⁰ Zob. В.В. Колесов, Д.В. Колесова, А.А. Харитонов, *Словарь русской ментальности*, т. 1, Санкт-Петербург 2014, с. 270; Н.М. Шанский, Т.А. Боброва, *Школьный этимологический словарь русского языка*, Москва 2004, [w:] www.endic.ru (4.11.2024).

²¹ Zob. T.P. Krzeszowski, *Aksjologiczne aspekty metafor*, [w:] *Językoznawstwo kognitywne*, red. W. Kubiński, R. Kalisz, E. Modrzejewska, Gdańsk, s. 80-103.

psa²²). Wystąpienie nazwy zwierzęcia w pozycji wykonawcy czynności wyklucza natomiast możliwość porównania czynności jedzenia realizowanej przez zwierzę do człowieka. Podobne przypadki można uznać za przejaw utrwalonego w językowym obrazie świata antropocentryzmu. Z antropocentrycznego punktu widzenia w łańcuchu bytów zwierzęta (natura) są bowiem usytuowane niżej od człowieka (kultura).

Oprócz reprezentującego potoczny rejestr stylistyczny leksemu *жрать* do rekonstruowanego inwentarza rosyjskich zwierzęcych czasowników związanych z czynnością jedzenia można zaliczyć jeszcze co najmniej kilka wyrazów. Wśród nich jako pierwszy wyodrębnia się czasownik *клевать*. Jako troponim²³ bazowego leksemu *есть* wyraża on określony sposób jedzenia, mianowicie: poprzez chwytanie pokarmu dziobem, por. *клевать*₁ 'есть, хватая, отщипывая и т.п. пищу клювом (о птицах)'²⁴. Testowany wyraz otwiera zatem lewostronną pozycję walencyjną wyłącznie dla nazw ptaków, a tym samym blokuje możliwość wystąpienia w pozycji agentywnej nazw zwierząt niebędących ptakami:

- (41) Куры клюют зерно²⁵.
- (42) *Собаки клюют зерно.
- (43) Ястреб клюет свою жертву²⁶.

Nieakceptowalne są także przykłady, w których pozycję wykonawcy czynności w lewostronnym kontekście czasownika *клевать* wypełniają rzeczowniki oznaczające osoby przy obiekcie wyrażonym nazwami pokarmów właściwych dla ptaków:

- (44) *Дети клюют зерно.
- (45) *Мужчина клюет свою жертву.

Analizowany leksem wykazuje jednak tendencję do przyłączania nazw istot żywych oznaczających ludzi w pozycji wykonawcy czynności oraz nazw potraw spożywanych przez ludzi w funkcji obiektu użytych w znaczeniu przenośnym:

²² W.M. Mokijenko odnotowuje następujące przykłady utartych porównań z komponentem animalistycznym: *есть (жрать, лопать) как собака* 'о жадно, грубо, неразборчиво и в большом количестве поглощающем пищу человеку'; *есть (жрать, лопать) как свинья* 'об алчно, торопливо и неопратно поглощающем пищу человеке'. Por. В.М. Мокиенко, *Словарь сравнений русского языка*, Санкт-Петербург 2003, s. 382, 398. Pies utrwalił się jako symbol padlinożerstwa oraz wcielenie wielu wad, w tym obżarstwa i łapczywości. Zob. W. Kopaliński, *Słownik symboli*, Warszawa 2006, s. 317-320.

²³ Troponimia to relacja w zbiorze leksemów czasownikowych uważana za odmianę hiperonimii, od której różni się jednak brakiem odwrotności i nieprzechodnością. Por. X-ować to znaczy Y-ować (w pewien sposób: AdvP), np. *утикаć* to chodzić w pewien sposób (mniej obciążając jedną nogę). Zob. M. Zawisławska, M. Piasecki, S. Szpakowicz, M. Derwojedowa, *Relacje w polskim WordNecie (WNPI)*, [w:] <http://plwordnet.pwr.wroc.pl> (6.01.2007).

²⁴ *Большой академический словарь*, т. 8..., s. 105.

²⁵ *Знания*, [w:] <https://znaniya.com/task/29600875> (4.11.2024).

²⁶ *Толковый словарь русского языка*, ред. С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова, Москва 1999, s. 276.

(46) За завтраком поклевал пирожка²⁷.

(47) «Ты не поел, а только поклевал», – посетовала бабушка внуку²⁸.

Obserwowana tu subkategoryzacja kontekstu ukazuje zjawisko wykształcania się metaforycznego znaczenia wyrazu z wyraźnymi śladami animalizacji. Charakterystyczny dla ptaków sposób pobierania drobnych części (ziaren, okruchów, kawałków materii organicznej itp.) został w ten sposób przeniesiony na człowieka jedzącego mało, powoli lub niechętnie. Jako że takie obrazowe użycia są stosunkowo częste w języku potocznym, słowniki objaśniające języka rosyjskiego rejestrują zwykle dwa odrębne znaczenia leksemu *клевать*, por. ‘есть (съесть) что-л. хватая клювом, щипать клювом (о птицах)’²⁹, перен. ‘есть (съесть) что-л., хватая пищу мелкими кусочками, подобно тому, как птица хватает, щиплет клювом пищу’³⁰, ‘склевать немного (перен. о человеке: поел немного; разг.’³¹, ‘человек ест что-л в небольшом количестве, неохотно, маленькими кусочками, подобно тому как птицы понемногу отщипывают клювом пищу’³².

W obrębie grupy rosyjskich zwierzęcych czasowników jedzenia mieści się kolejny leksem oznaczający pobieranie pokarmu za pomocą pyska lub dzioba – *цунать* ‘отрывать, обрывать’ // ‘отрывая с помощью губ, клюва, съедать’³³. Jego pozycję agentywną mogą wypełniać zarówno nazwy ptaków, jak i nazwy zwierząt niebędących ptakami. W kontekście prawostronnym występują z kolei nazwy pokarmów właściwych dla zwierząt zawierające w swej strukturze semantycznej składnik ‘сырой’:

(48) Гуси щиплют траву³⁴.

(49) Козочка щиплет траву³⁵.

(50) Стервятник будет щипать кусок мяса, а птица поменьше просто проглотит его³⁶.

(51) Другие самцы присоединились к нему и начали вместе щипать мясо махамбы³⁷ [...]

Przytoczone konteksty zdecydowanie wykluczają zatem użycie w roli wykonawcy czynności rzeczowników nazywających osoby (zawierających w swej strukturze se-

²⁷ Ibidem, s. 550.

²⁸ *Экспериментальный синтаксический словарь*, ред. Л.Г. Бабенко, Москва 2002, с. 242.

²⁹ *Большой толковый словарь русских глаголов...*, с. 349.

³⁰ Ibidem.

³¹ *Толковый словарь русского языка*, ред. С.И. Ожегов..., с. 550.

³² *Экспериментальный синтаксический словарь...*, с. 242.

³³ *Малый академический словарь*, ред. А.П. Евгеньева, Москва 1957-1984, [в:] <https://rus-academic-dict.slovaronline.com/> (4.11.2024).

³⁴ *Толковый словарь русского языка*, ред. С.И. Ожегов..., с. 905.

³⁵ *Большой толковый словарь русского языка...*, с. 1512.

³⁶ *Knijky.ru. Онлайн-библиотека*, [в:] <https://knijky.ru/books/my-pokorim-buryu?page=13> (4.11.2024).

³⁷ *Путешествие в неоцен*, [в:] <https://sivatherium.narod.ru/1kraigie.htm> (4.11.2024).

mantycznej komponent ‘человеческий’). Czasownik *щипать* może być jednak również przenośne orzekany o człowieku. Wtedy jego kontekst lewostronny wypełniają rzeczowniki osobowe, a pozycję obiektu nazwy pokarmów ze składnikiem ‘переработанный’, por.

(52) Поела она плохо, щипнула немного хлеба³⁸.

Mamy więc tutaj do czynienia z kolejnym przypadkiem rozszerzenia metaforycznego opartego na przeniesieniu pewnych cech zwierzęcych na człowieka pod względem określonego sposobu pobierania pożywienia poprzez chwytanie pokarmu za pomocą odpowiednich części ciała i oddzielania niewielkich, pojedynczych kęsów (porcji) od pewnej większej całości. *Wielki słownik objaśniający czasowników rosyjskich* (*Большой толковый словарь русских глаголов*) nie wyróżnia w tym przypadku dwóch odrębnych znaczeń leksemu *щипать*, opisując jego znaczenie w obrębie jednego artykułu hasłowego, por. ‘есть (съесть) что-л., защемляя и отрывая периодически кусочки пищи (обычно от чего-л. целого, целостного) с помощью клюва или рук’³⁹. O tym, czy rozważana czynność odnosi się do zwierzęcia, czy do człowieka, rozstrzyga zatem kontekst pozajęzykowy, dzięki któremu możliwe jest ustalenie zakresu odniesienia predykatu ze względu na udział określonej części ciała istoty żywej: dzioba, pyska (warg) u zwierząt oraz rąk u człowieka.

Do badanej podklasy zwierzęcych czasowników jedzenia niewątpliwie zalicza się także leksem *пастись* nazywający pewien charakterystyczny sposób pobierania pokarmu przez zwierzęta, który polega na przemieszczaniu się po jakimś terenie lub pastwisku, por.: ‘быть на пастбище на подножном корму; передвигаясь, отыскивать подножный корм (о животных)’⁴⁰, ‘быть, находиться на подножном корму (о скоте, диких травоядных животных, птице)’⁴¹. Lewostronna pozycja walencyjna omawianego czasownika jest wobec tego przewidziana dla nazw oznaczających zarówno zwierzęta dzikie, jak i hodowlane (w tym ptaki oraz zwierzęta niebędące ptakami):

(53) Стадо пасется на лугу⁴².

(54) В заливе пасутся утки⁴³.

(55) В чистом поле пасутся кони⁴⁴.

(56) Антилопы пасутся на склонах гор⁴⁵.

³⁸ *Большой толковый словарь русских глаголов...*, с. 354.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ *Большой академический словарь*, т. 15..., с. 458.

⁴¹ *Большой толковый словарь русского языка...*, с. 786.

⁴² *Толковый словарь русского языка*, ред. С.И. Ожегов..., с. 495.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ *Толковый словарь русского языка*, ред. Д.Н. Ушаков, Москва 1996, [в:] <https://ushakovdictionary.ru/> (4.11.2024).

⁴⁵ *Горные Антилопы (1930-1939) Кинохроника №66523*, [в:] <https://www.net-film.ru/film-66523/> (4.11.2024).

Obiekt rozważanej czynności oznaczający pokarm roślinny z komponentem ‘сырой’ jest w tym wypadku implikowany. Prawostronna pozycja walencyjna czasownika *пастись* pozostaje w związku z tym niewypełniona przy lokalizatorach precyzujących miejsce zdobywania pokarmu roślinnego, por. *на лугу, в заливе, в поле, на склонах зор* itp. Odnotowujemy również konteksty użycia, w których jednocześnie z lokalizatorem przestrzennym współwystępuje obiekt rozważanej czynności wyrażony formalnie w narzędniku:

(57) Коровы пасутся свежей травой на пастбище у горы⁴⁶ [...]

Zastosowanie rzeczowników osobowych w pozycji agentywnej czasownika *пастись* powoduje, że podobne użycia odczytywane są jako nieakceptowalne:

(58) *Стадо мужчин пасется на лугу.

(59) *В заливе пасутся женщины.

(60) *В чистом поле пасутся дети.

(61) *Мальчики пасутся на склонах гор.

Wystąpienie osobowego wykonawcy czynności przy lokalizatorach niezwiązanych ze środowiskiem naturalnym, lecz ze sferą szeroko pojętej działalności człowieka pociąga za sobą rozszerzenie znaczenia leksykalnego, por. разг., перен., неодобр. ‘находиться где-л., часто бывать где-л.’⁴⁷:

(62) Он постоянно пасется у своего друга⁴⁸.

(63) Его сестра постоянно пасется в его кошельке, хотя ей 40 лет⁴⁹ [...]

Można wobec tego przypuszczać, że w wyniku subkategoryzacji kontekstu na bazie znaczenia prymarnego (w zakresie sposobu zdobywania pokarmu przez zwierzęta) wykształciło się znaczenie wtórne odnoszące się do osób czerpiących od innych ludzi jakieś korzyści materialne (niekoniecznie związane tylko i wyłącznie z wyżywieniem). Mamy więc tutaj do czynienia z rzutowaniem pewnej wiązki cech konkretnej domeny źródłowej (biologicznej) na płaszczyznę abstrakcyjnej domeny docelowej (relacji międzyludzkich).

W zestawianym rejestrze rosyjskich zwierzęcych czasowników jedzenia nie sposób również nie uwzględnić leksemu *паразитировать*, który oznacza specyficzny dla niektórych istot żywych sposób zdobywania pokarmu, żyjąc na powierzchni ciała

⁴⁶ Коровы пасутся на свежей траве на пастбище у горы с соснами, концепция биологически натурального питания, [в:] https://ru.freepik.com/premium-video/cows-grazing-fresh-grass-pasture-near-mountain-with-pine-trees-bio-natural-food-concept_454859 (4.11.2024).

⁴⁷ Большой толковый словарь русского языка..., с. 786.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Знакомства.Табор.ру, [в:] <https://tabor.ru/feed/2859467> (4.11.2024).

lub wewnątrz ciała innego organizmu, żywiąc się jego tkanką lub pokarmem, por. книжн. ‘жить паразитом, вести паразитарное существование’⁵⁰, ‘быть паразитом (в 1 знач.)’, существовать за счет другого организма’⁵¹. Dany czasownik otwiera tym samym pozycję agentywną dla pewnej podklasy nazw istot żywych zaliczanych do pasożytów roślinnych lub zwierzęcych, por. *паразит*₁ греч. *parásitos*, биол. ‘растение или животное, живущее на поверхности или внутри другого организма и питающееся его тканями, нанося ему вред’⁵². Oto przykładowe konteksty użycia analizowanego czasownika:

(64) Они позволяют сделать еще один шаг к пониманию того, каким образом вирус паразитирует в клетках⁵³.

(65) Личинки блох паразитируют на теле разных животных⁵⁴.

(66) Петров крест – растение-паразит, оно паразитирует на многих деревьях, но чаще – на корнях орешника⁵⁵.

Ze względu na pozajęzykowe (biologiczne) uwarunkowania tejże czynności w pozycji agentywnej testowanego predykatu nieakceptowalne są użycia nazw zwierząt *sensu largo* oraz nazw osób. Wyklucza on również możliwość wypełnienia pozycji obiektu w postaci nazw pokarmów, por.

(67) *Они позволяют сделать еще один шаг к пониманию того, каким образом человек паразитирует в клетках.

(68) *Мужчины паразитируют на теле разных животных.

(69) *Они позволяют сделать еще один шаг к пониманию того, каким образом акула паразитирует в клетках.

(70) *Страусы паразитируют на теле разных животных.

(71) *Они позволяют сделать еще один шаг к пониманию того, каким образом вирус паразитирует сухой корм в клетках.

Najczęściej w kontekście prawostronnym czasownika *паразитировать* przyłączane są lokalizatory uściślające miejsce pasożytowania organizmu, np. *в клетках, на теле, на корнях* itp. Pozycję przewidzianą dla wykonawcy czynności, a także lokalizatora mogą wypełniać rzeczowniki osobowe użyte w znaczeniu przenośnym, por. ‘быть паразитом (в 2 знач.), жить за счет чужого труда, тунеядствовать’ // ‘использовать кого-л. что-л. в собственных интересах, бесцеремонно, корыстно пользоваться чем-л. созданным, сделанным другими’⁵⁶:

⁵⁰ Толковый словарь русского языка, ред. С.И. Ожегов..., с. 492.

⁵¹ Большой академический словарь, т. 15..., с. 371.

⁵² Большой толковый словарь русского языка..., с. 780.

⁵³ Национальный корпус русского языка, [в:] <http://www.ruscorpora.ru> (4.11.2024).

⁵⁴ Большой толковый словарь русского языка..., с. 780

⁵⁵ Национальный корпус...

⁵⁶ Большой академический словарь, т. 15..., с. 371.

(72) Он не работает, а паразитирует в жизни⁵⁷.

(73) Ваше начальство паразитирует на подчиненных, ваши преступники паразитируют на так называемых порядочных людях, ваши дураки паразитируют на ваших мудрецах⁵⁸.

Można wobec tego przypuszczać, że znaczenie metaforyczne związane z wykorzystywaniem kogoś ma analogiczną genezę do poprzednio omawianego czasownika. Prawdopodobnie wykształciło się ono właśnie na drodze przeniesienia cech właściwych organizmom pasożytniczym na sferę relacji międzyludzkich. Warto również odnotować, że słowniki objaśniające języka rosyjskiego rejestrują w danym znaczeniu jeszcze dwa bliskoznaczne, nacechowane stylistycznie czasowniki: *паразитничать* разг. презрит. 'то же, что паразитировать (во 2 знач.)'⁵⁹, *паразитствовать* прост. 'то же, что паразитировать (во 2 знач.)'⁶⁰. Na podstawie analizy danych *Narodowego korpusu języka rosyjskiego* można zauważyć, że największą frekwencję użycia spośród nich wykazuje czasownik *паразитировать*. Przypuszczalnie, może się to wiązać ze specjalizacją jego znaczenia jako terminu biologicznego. Niemniej jednak z przeglądu źródeł internetowych wynika że, jego nacechowane stylistycznie użycia wtórne są dość często spotykane we współczesnych tekstach. Oto wybrane ilustracje użycia różnych form gramatycznych predykatu *паразитировать*:

(74) США долгое время эффективно паразитировали на экономиках других государств⁶¹.

(75) «Баба Валя» вместо Valio и ИДЕЯ вместо IKEA: как российские компании паразитируют на западных брендах⁶².

(76) [...] обнаружил первую вредоносную программу для смартфонов на базе операционной системы Google Android – FakePlayer, которая паразитирует на ссылке sms⁶³ [...].

(77) Диктат и авторитаризм питаются, точнее, паразитируют на свободе⁶⁴ [...].

(78) Мне, правда, казалось, что эта идея паразитировала на том великом мифе⁶⁵ [...].

⁵⁷ *Большой толковый словарь русского языка...*, с. 780

⁵⁸ *Национальный корпус...*

⁵⁹ *Большой академический словарь*, т. 15..., с. 371.

⁶⁰ *Малый академический словарь...*

⁶¹ В Госдуме предложили переместить статью Свободы в Россию, [в:] <https://dzen.ru/a/ZTPuIbU-ixM0mcyp> (4.11.2024).

⁶² «Баба Валя» вместо Valio и ИДЕЯ вместо IKEA: как российские компании паразитируют на западных брендах, [в:] <https://onlinepatent.ru/journal/brends-fakes/> (4.11.2024).

⁶³ Обнаружен первый sms-троян для Android-смартфонов, [в:] <https://www.tert.am/ru/news/2010/08/11/sms-trojan/1338872> (4.11.2024).

⁶⁴ Ю. Азаров, *Сорок заповедей Любви и Свободы*, [в:] http://lit.lib.ru/a/azarow_j_p/text_05.shtml (4.11.2024).

⁶⁵ В. Березин, *Роскон*, [в:] <https://rara-rara.ru/menu-texts/roskon> (4.11.2024).

Przykłady obrazują kolejne etapy subkategoryzacji kontekstu⁶⁶, gdzie pozycji agentywnej nie wypełniają już nazwy istot żywych zaliczanych do zwierząt (jak miało to miejsce w znaczeniu prymarnym, w źródłowej domenie biologicznej), lecz rzeczowniki oznaczające osoby bądź zbiorowości ludzkie, również w użyciu metonimicznym (por. 72-74), a także nazwy rzeczy i pojęć abstrakcyjnych (por. 75-78) w docelowej domenie społeczno-politycznej, ekonomicznej, informatycznej itp. Co istotne, zjawisko subkategoryzacji kontekstu badanego predykatu obserwujemy także w pozycji lokalizatora, przewidzianej dla nazw organizmów będących źródłem pokarmu pasażera.

Zakończenie

Analiza próbki materiału językowego w postaci czasowników oznaczających czynność jedzenia u zwierząt pozwala na sformułowanie wniosku, że rosyjskie predykaty prymarnie orzekane o zwierzętach wyspecjalizowały się w wyrażaniu znaczeń przenośnych odnoszących się do człowieka. Wstępna charakterystyka omawianej grupy czasowników w zakresie łączliwości semantyczno-składniowej ujawniła, że regularnie obserwowana w tym wypadku subkategoryzacja kontekstu to wyraźny ślad utrwalonej w materii języka animalizacji, czyli metafory zasadzającej się na rzutowaniu wiązki pewnych cech zwierzęcych na człowieka⁶⁷. Rezultaty badania zestawione w Tabeli 1. pokazują, że rosyjskie czasowniki *жрать*, *клевать* oraz *цунать* w obrębie domeny biologicznej związanej z czynnością przyjmowania pożywienia wykształciły określone konotacje znaczeniowe polegające na przeciwstawieniu dwóch rodzajów istot żywych: ludzi i zwierząt. Predykaty *нацмуть* oraz *напазунуповать* prymarnie oznaczające określony sposób pobierania pokarmu przez organizmy zwierzęce, orzekane przenośnie o człowieku dotyczą z kolei domeny społecznej (w obszarze relacji międzyludzkich). Poczynione wyżej ustalenia mogą stanowić przyczynek do podjęcia dalszych badań porównawczych nad (od)zwierzęcymi czasownikami jedzenia w innych językach (zarówno słowiańskich, jak i niesłowiańskich), a także zgłębienia istoty mechanizmu wyłaniania się znaczeń przenośnych przy użyciu narzędzi lingwistyki kognitywnej.

⁶⁶ W klasyfikacji opartej na założeniach naiwnego realizmu John Lyons wyróżnia trzy podstawowe rodzaje bytów. Do bytów pierwszego rzędu zalicza się obiekty fizyczne (osoby i nieosoby), które mają postrzegalne cechy stałe oraz są umiejscowione w trójwymiarowej przestrzeni. Byty drugiego rzędu to obserwowalne, umiejscowione w czasie stany rzeczy i zdarzenia, o których mówimy, że zachodzą, a nie, że istnieją. Z kolei za byty trzeciego rzędu uznaje się byty abstrakcyjne znajdujące się poza czasem i przestrzenią, o których nie można orzec, że istnieją lub zachodzą. Wśród bytów pierwszego rzędu występuje swoista hierarchia, gdyż osoby są bardziej zindywidualizowane od zwierząt, a zwierzęta od rzeczy. Zob. J. Lyons, *Semantyka*, t. 2, tłum. A. Weinsberg, Warszawa 1989, s. 68-72.

⁶⁷ Warto odnotować, że na peryferiach badanego mikropola sytuuje się również potoczny ekspresywny czasownik motywowany nazwą zwierzęcia, wskazujący na określony sposób jedzenia czegoś łapczywie i w dużych ilościach – *хомячить* шутл. ‘жадно есть, принимать пищу в большом количестве’. Zob. Т.Г. Никитина, *Молодежный сленг. Толковый словарь*, Москва 2007, с. 81.

Tabela 1. Rosyjskie (od)zwierzęce czasowniki jedzenia

czasownik	agens	kwalifikator	archisem	semy dyferencyjne	semy konotacyjne
жрать ₁	животный	просторечное	есть	—	жадно
жрать ₂	человеческий	грубое переносное просторечное	есть	—	жадно, грубо, много, нераз- борчиво
клевать ₁	животный птица	—	есть	хватая, клювом	—
клевать ₂	человеческий	переносное разговорное	есть	—	мало неохотно
пасться ₁	животный не-птица дикий выращиваемый	—	есть	находясь на подножном корму	—
пасться ₂	человеческий	переносное разговорное неодобри- тельное	есть	находясь где-л., часто бывая где-л.	за счет другого
паразитиро- вать ₁	животный паразит	книжное	есть	питаюсь тканью другого орга- низма	—
паразитиро- вать ₂	человеческий	переносное разговорное	есть	—	за счет другого
паразитничать ₂	человеческий	переносное разговорное презрительное	есть	—	за счет другого
паразитство- вать ₂	человеческий	переносное просторечное	есть	—	за счет другого
щипать ₁	животный птица не-птица	—	есть	отрывая с по- мощью губ, клюва	—
щипать ₂	человеческий	—	есть	—	мало

Źródło: opracowanie własne.

References

- Azarov Yu., *Sorok zapovedey Lyubvi i Svobody*, [v:] http://lit.lib.ru/a/azarow_j_p/text_05.shtml.
 Berezin V., *Roskon*, [v:] <https://rara-rara.ru/menu-texts/roskon>.
 Bobrowski I., *Zaproszenie do językoznawstwa*, Kraków 1998.
Bol'shoj akademicheskij slovar' russkogo jazyka, red. K.S. Gorbachevich, t. 1-27, Moskva 2006.
Bol'shoj tolkovyj slovar' russkich glagolov, red. L.G. Babenko, Moskva 2011.
Bol'shoj tolkovyj slovar' russkogo jazyka, red. S.A. Kuznecov, Sankt-Peterburg 2008.

- Chmielowiec M., *Czasowniki zwierzęce (przyczynek do obrazowości języka)*, „Język Polski” 1931, nr 3.
- Cooper J.C., *Zwierzęta symboliczne i mityczne*, tłum. A. Kozłowska-Ryś, L. Ryś. Poznań 1998.
- Czapiga A., *Antroponimiczne metafory odzwierzęce w języku polskim, rosyjskim i angielskim*, Rzeszów 2008.
- Epishkin N.I., *Istoricheskij slovar' gallicizmov russkogo jazyka*, Moskva 2010, [v:] <https://rus-gallicismes-dict.slovaronline.com/>.
- Gornyye Antilopy (1930-1939) *Kinokhronika №66523*, [v:] <https://www.net-film.ru/film-66523/>.
- Grybosiova A., *Jak historyk języka polskiego rozumie opozycję homo – animal*, [w:] *Język a kultura*, t. 15, red. A. Dąbrowska, Wrocław 2003.
- Grzegorzczukowa R., *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*, Warszawa 2001.
- Jeksperimental'nyj sintaksicheskij slovar'*, red. L.G. Babenko, Moskva 2002.
- Karta slov i vyrazhenij russkogo jazyka*, [v:] <https://kartaslov.ru/>.
- Kempf Z., *Wyrazy „gorsze” dotyczące zwierząt*, „Język Polski” 1985, nr 2 (3).
- Knijky.ru. Onlayn-biblioteka*, [v:] <https://knijky.ru/books/my-pokorim-buryu?page=13>.
- Kolesov V.V., Kolesova D.V., Haritonov A.A., *Slovar' russkoj mental'nosti*, t. 1, Sankt-Peterburg 2014.
- Kopaliński W., *Słownik symboli*, Warszawa 2006.
- Korovy pasutsya na svezhey trave na pastbishche u gory s sosnami, kontseptsija biologicheskij natural'nogo pitaniya*, [v:] https://ru.freepik.com/premium-video/cows-grazing-fresh-grass-pasture-near-mountain-with-pine-trees-bio-natural-food-concept_454859.
- Krzeszowski T.P., *Aksjologiczne aspekty metafor*, [w:] *Językoznawstwo kognitywne. Wybór tekstów*, red. W. Kubiński, R. Kalisz, E. Modrzejewska, Gdańsk 1998.
- Levin B., *English Verb Classes and Alternations*, Chicago 1993.
- Lewaszkiewicz T., *Polskie czasowniki „zwierzęce” typu małpować, ślimaczyć się, świnić, tchórzyc i ich czeskie odpowiedniki w świetle leksykografii polsko-czeskiej*, [w:] *Area slavica*, t. 3, red. I. Bogoczová, Ostrava 2020.
- Lewaszkiewicz T., *Polskie czasowniki od nazw ptaków i owadów oraz ich słowiańskie odpowiedniki (w świetle słowników dwujęzycznych)*, [w:] *Gorzowskie Studia Bestiograficzne*, t. 5, red. E. Skorupska-Raczyńska, J. Rutkowska, Gorzów Wielkopolski 2020.
- Lyons J., *Semantyka*, t. 2, tłum. A. Weinsberg, Warszawa 1989.
- Magfurova S.O., *Leksiko-grammaticheskoe funkcionirovanie glagolov so znacheniem fiziologicheskogo dejstvija i sostojanija*, Severodvinsk 2002.
- Malyj akademicheskij slovar'*, red. A.P. Evgen'eva, Moskva 1957-1984, [v:] <https://rus-academic-dict.slovaronline.com/>.
- Mokienko V.M., *Slovar' sravnenij russkogo jazyka*, Sankt-Peterburg 2003.
- Nacional'nyj korpus russkogo jazyka*, <http://www.ruscorpora.ru>.
- Nikitina T.G., *Molodezhnyj sleng. Tolkovyj slovar'*, Moskva 2007.
- Nowak T., *Ile zwierzęcia w człowieku? Kategoria zwierzę w ludzkim mózgu, umyśle i języku*, „Zoophilologica. Polish Journal of Animal Studies” 2016, nr 2.
- Obnaruzhen pervyy sms-troyan dlya Android-smartfonov*, [v:] <https://www.tert.am/ru/news/2010/08/11/sms-troyan/1338872>.
- Ohnheiser I., *Jekolingvistika i tendencii razvitija sovremennyh slavyanskijh jazykov*, [v:] *Języki słowiańskie w perspektywie ekolingwistycznej*, red. W. Lubaś, I. Ohnheiser, Z. Topolińska, Opole 2003.

- Piasecka A., *Językowe portrety zwierząt hodowlanych w przestrzeni semantyczno-kulturowej polszczyzny i ruszczyzny (na materiale frazeologii)*, Łódź 2019.
- Puteshestviye v neotsen*, [v:] <https://sivatherium.narod.ru/1kraigie.htm>.
- Shanskij N.M., Bobrova T.A., *Shkol'nyj jetimologicheskij slovar' russkogo jazyka*, Moskva 2004, [v:] www.endic.ru.
- Sivkova T.N., *Leksiko-semanticheskaja grupa glagolov pitanija v zadaniyah i uprazhnenijah*, [v:] *Russkaja glagol'naja leksika*, red. L.G. Babenko, Ekaterinburg 1999.
- Steciąg M., *Słowa-klucze w ekologii i ich krytyka z perspektywy ekolingwistycznej*, „Problemy Ekorozwoju” 2009, nr 2.
- Tabaszewska J., *Ekokrytyczna (samo)świadomość*, „Teksty Drugie” 2018, nr 2.
- Tokarski R., *Światy za słowami. Wykłady z semantyki leksykalnej*, Lublin 2013.
- Tolkovyj slovar' russkogo jazyka*, red. D.N. Ushakov, [v:] Moskva 1996, <https://ushakovdictionary.ru/>.
- Tolkovyj slovar' russkogo jazyka*, red. S.I. Ozhegov, N.Ju. Shvedova, Moskva 1999.
- Wendland Z., *Ekologia lingwistyczna, czyli o możliwościach kształtowania ekologicznej świadomości za pośrednictwem zmian w sferze języka*, „Sylwan” 2000, nr 10.
- Wierzbicka A., *All People Eat and Drink. Does This Mean that 'Eat' and 'Drink' are Universal Human Concepts?*, [in:] *The Linguistics of Eating and Drinking*, ed. J. Newman, Amsterdam – Philadelphia 2009.
- Wierzbicka A., *Semantyka zdań o zwierzętach*, „Pamiętnik Literacki” 1970, nr 1.
- Wróblewski P., *Językowy obraz ludzkich zachowań w świetle metaforycznych użyć czasowników zwierzęcych i odzwierzęcych*, „Prace Filologiczne” 2000, nr 45.
- Zaron Z., *Czy zwierzę to ktoś? Językowe dowody podmiotowości zwierząt*, „Prace Filologiczne” 1998, nr 43.
- Zaron Z., *Problemy składni funkcjonalnej*, Warszawa 2009.
- Zawisławska M., Piasecki M., Szpakowicz S., Derwojedowa M., *Relacje w polskim WordNecie (WNPI)*, [w:] <http://plwordnet.pwr.wroc.pl>.
- Znakomstva.Tabor.ru*, [v:] <https://tabor.ru/feed/2859467>.
- Znaniya*, [v:] <https://znaniya.com/task/29600875>.

NOTA O AUTORCE

Agnieszka Gasz – dr hab., adiunkt w Instytucie Językoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. **Wybrane publikacje: monografie:** *Polskie i rosyjskie czasowniki jedzenia. Studium leksykalno-semantyczne*, Katowice 2019; *Zarys gramatyki uogólnień na materiale aforyzmów (ujęcie polsko-rosyjskie)*, Katowice 2013; **artykuły:** *Żresz jak świnia! Jedz jak człowiek! – czyli o niektórych stereotypach językowych dotyczących jedzenia*, „Zoophilologica. Polish Journal of Animal Studies” 2021, nr 2 (8), s. 1-18; *Jedzenie przez pryzmat komunikacji (perspektywa lingwistyczno-kulturowa)*, „Etnolingwistyka” 2021, nr 33, s. 117-130; „*Homo edens*” в русских и польских фразеологизмах с анималистическим компонентом, [в:] *Анималистическая фразеология в славянских языках (лингвистические и лингвокультурологические аспекты)*, red. X. Вальтер, В.М. Мокиенко. Грайфсвальд – Санкт-Петербург 2019, s. 143-150.

ORCID: 0000-0003-0413-0016

Email: agnieszka.gasz@us.edu.pl